

اشتغال

آیا دستفروشی شغل رسمی محسوب خواهد شد؟

این قشر در دست نیست. با این وجود آمار غیررسمی، از اشتغال حدود ۲۰ تا ۳۰ هزار دستفروش در شهر تهران خبر می دهد.

تأکید قرار داد. او با اشاره به اهمیت بهره‌مندی از ظرفیت سازمان تأمین اجتماعی برای گسترش بیمه‌های اجتماعی این کارگران، اقدام فوق را بهترین و ماندگارترین شکل حمایت از جامعه شاغلان غیررسمی بدون بیمه برشمرد.
ابهری مهاجرت به واسطه یافتن شغل و عدم تعادل عرضه و تقاضای نیروی کار را از دلایل تأثیرگذار در گسترش پدیده‌هایی نظیر دستفروشی در چارچوب اقتصاد غیرمولد دانست و گفت: «به‌طور ویژه کلانشهرها و مراکز استان‌ها محل تجمع و حضور شاغلان غیررسمی هستند.»
این جامعه‌شناس افزود: «تحقق سیاست‌گذاری مرتبط با ساماندهی مشاغل غیرمولد، استفاده از امتیازات پوشش بیمه‌ای نظیر درمان، بازنشستگی و بیمه بیکاری را برای این گروه از شاغلان به ارمغان می‌آورد. در این راه سیاست‌ها و قوانین حمایتی و کوتاهی متولیان جزو اساسی‌ترین دلایل عدم توفیق به شمار می‌رود.»

اشتغال و ساماندهی فعالیت‌های غیررسمی

با توجه به آمار بالای فعالان عرصه غیرمولد در قالب شاغلان غیررسمی که عددی بین ۶ تا ۹ میلیون نفر را تخمین می‌زند، قطعاً حضور آنان در شرایط امروز بازار کار به شرط ساماندهی اشتغال می‌تواند در به تناسب رساندن بازار نقش آفرین باشد.
دیگر اینکه با اجرای سیاست‌های حمایتی و تنظیم‌گر در حوزه غیررسمی، رشد شاخص‌های عمده بازار کار را شاهد خواهیم بود؛ این مهم در ارتباط با مشاغلی نظیر بساط گسترپی به عنوان یکی از نمونه‌های اشتغال غیرمولد نیز صادق است.

ضرورت نظم‌بخشی به بازار اشتغال

رونق اشتغال و تأمین نیروی کار، انتفاع دوسویه صندوق‌های بیمه اجتماعی و شاغلان، زیباسازی میلمان شهری، بهبود وضعیت حاشیه شهرها، رشد منابع درآمدی، افزایش سطح رفاه اجتماعی و همچنین بهبود کسب‌وکار مجموعه عوامل مؤثر در ترغیب متولیان برای سامان بخشی به اشتغال غیرمولد محسوب می‌شوند.

نتیجه اینکه سیاست‌های تنظیم‌گر بازار کار و تولید، به‌صورت بالقوه امکان تحقق بخش مهمی از مزایای قطعی در حوزه بخش غیررسمی اقتصاد و تولید را به شرط همراهی دولت و کارفرمایان بخش خصوصی فراهم می‌کند.

مزایای بیمه‌ای برای شاغلان غیررسمی

از آنجا که تأکید اصل (۲۹) قانون اساسی و اصل یکم قانون تأمین اجتماعی بر توسعه و تعمیم بیمه‌های اجتماعی برای گروه‌های مختلف مردمی است و شاغلان بخش غیررسمی اقتصاد نیز در این چارچوب قرار دارند، پوشش بیمه‌ای این افراد باید به‌عنوان یکی از نیازهای ضروری افراد شاغل مورد توجه باشد.

پوشش بیمه‌ای شاغلان حوزه اقتصاد غیررسمی پیامدهای مختلفی را به دنبال دارد؛ توسعه بیمه‌های اجتماعی، ارتقای سطح رفاه عمومی و گسترش فرهنگ بیمه‌ای در جامعه جزو مزایایی است که نصیب دولت می‌شود. افزایش بیمه‌شدگان، بهبود نسبت پشتیبانی، رشد منابع بیمه‌ای و کمک به پایداری بیمه‌ای ارمغانی برای سازمان‌های بیمه‌گر به حساب می‌آید. از طرفی دریافت خدمات بیمه‌ای، درمانی، بازنشستگی و تعهدات مختلف شاغلان بیمه شده اقتصاد غیررسمی نظیر دستفروشان را منتفع می‌کند.
در همین زمینه مجید ابهری، جامعه‌شناس در گفت‌وگو با «آتی‌نو» کاهش آسیب‌های اجتماعی و رشد داده‌های اشتغال را به‌عنوان مزایای پوشش بیمه‌ای کارگران غیررسمی مورد

فعالیت دستفروشان به عنوان بخشی از نیروی کار جامعه، در قالب شاغلان حوزه اقتصاد غیررسمی مورد بررسی قرار می‌گیرد. این در حالی است که تقریباً آمار درست و قابل استنادی در زمینه کار

عدم دسترسی به داده‌های آماری صحیح و دقیق در ارتباط با نوع فعالیت و تعداد افراد دستفروش در سطح کشور به تنهایی عاملی بازدارنده جهت برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری برای ساماندهی این گروه از شاغلان غیررسمی محسوب می‌شود.
افراد دستفروش به واسطه نبود بسترهای اشتغال رسمی، نامتعادل بودن عرضه و تقاضای بازار کار، ضعف بازرسی در حوزه اشتغال غیررسمی، عدم برخورداری از مهارت‌های فنی، نداشتن تحصیلات دانشگاهی و برخی دلایل دیگر در این بخش فعالیت می‌کنند. همین موضوع چالش‌های زیادی را در مسیر شغلی آن‌ها به وجود می‌آورد.

فعالیت در حوزه اقتصاد و اشتغال غیررسمی، تبعاتی نظیر عدم پوشش بیمه اجتماعی (مزیت درمان و بازنشستگی)، بی‌بهره بودن از مزایای مشمولان قانون کار، نداشتن تشکلهای قانونی، عدم پایداری منابع درآمدی، سختی نوع کار، دستمزد نا کافی، مواجهه با برخوردهای سلیقه‌ای به‌ویژه در حیطه مدیریت شهری و دوری از جایگاه و اعتبار اجتماعی مرتبط با شغل را برای این قشر به‌ویژه دستفروشان به همراه دارد.

مجموعه این موارد الزام ساماندهی گروه‌های شاغل در اقتصاد غیرمولد و غیررسمی را نشان می‌دهد. ضرورتی که باید در تعامل با نهادهای متولی شهر، اشتغال، تولید، مهارت و بیمه‌های اجتماعی محقق شود. در شرایط فوق، فرار از مسئولیت متولیان مستقیم ساماندهی مشاغل غیررسمی نظیر دستفروشی و نبود سیاست‌گذاری واقع‌بینانه در ایجاد نظم‌بخشی به فعالیت این گروه‌ها و تبدیل آن به اشتغال رسمی از بازترین چالش‌ها به شمار می‌رود. ضمن اینکه در صورت اهتمام متولیان برای سامان بخشی به فعالیت‌های غیررسمی، باید اولویت‌بندی به‌منظور رفع مشکلات این حوزه در دستور کار قرار گیرد.

با توجه به مشکلات مرتبط با دستفروشان و بساط گستران خیابانی و در شرایط نیاز بازار به نیروی کار، به نظر می‌رسد زمان تغییر نگرش در زمینه شاغلان غیررسمی فرارسیده است. روش‌هایی همچون ارائه مجوزهای کسب‌وکار، مهارت‌آموزی، ساماندهی اشتغال، گسترش حمایت از دستفروشان،

مجوزهای کسب‌وکار

ارائه مجوز کسب‌وکاری یکی از سازوکارهای ساماندهی مشاغل گوناگون محسوب می‌شود. در حوزه فعالیت غیررسمی، مجوز به دلیل اعتباربخشی به کار و پراهمیت جلوه دادن آن، تسهیل‌گر بهبود کسب‌وکارهاست. به این واسطه، بسترسازی جهت مجوز دادن به دستفروشان عامل مؤثری در ارتقای وضعیت این شغل به‌شمار می‌رود. امکان‌سنجی برای چگونگی ارائه مجوزهای کسب‌وکار به فعالان عرصه مشاغل غیررسمی به‌ویژه دستفروشان و ایجاد رونق در کار آنان، موضوعی است که «حمید حاج اسماعیلی» کارشناس حوزه کار در گفت‌وگو با آتی‌نو به تشریح آن پرداخته است.
او ضمن اشاره به اینکه از طریق اعطای مجوز، دستفروشان امکان راه‌اندازی و رونق فعالیت‌ها خود را خواهند داشت، بر این باور است که نهادهای متولی مانند شهرداری‌ها، دولت و اصناف وظیفه دارند در این زمینه برنامه‌ریزی کنند.

رئیس کانون انجمن‌های صنفی کارگران ساختمانی مطرح کرد:

ضرورت ساماندهی اقتصاد غیر رسمی

مشاغل غیر رسمی در اقتصاد غیرمولد به دلایلی مانند برهم زدن نظم بازار کار، فعالیت‌های مرتبط با حوزه‌های سه گانه تولید، خدمات و کشاورزی و همچنین تضییع حقوق قانونی نیروی کار شاغل در این بخش، موجب اختلال و چالش در فضای کسب‌وکار می‌شوند. نکته اینجاست که ساماندهی اقتصاد غیر رسمی و ایجاد بستر قانونی اشتغال برای این گروه از شاغلان، علاوه بر بهبود وضعیت بازار، رونق دیگر نهادهای

دستفروشان به‌عنوان بخشی از جامعه شاغلان غیررسمی کشور به دلایل گوناگون نظیر وضعیت نامناسب تعادل عرضه و تقاضای نیروی کار در این حوزه فعالیت دارند. آن‌ها از قاعده اشتغال غیررسمی مستثنی نبوده و علاوه بر ایجاد چالش در حوزه‌هایی نظیر میلمان شهری، از مزایایی نظیر پوشش بیمه‌ای، حقوق قانونی و دیگر موارد مرتبط بی‌بهره هستند.

سازوکارهای حمایتی

رئیس کانون انجمن‌های صنفی کارگران ساختمانی در ارتباط با سازوکارهای حمایت از مشاغل و افراد فعال در حوزه اشتغال غیررسمی گفت: «در بسیاری کشورها برای ساماندهی مشاغلی همچون دستفروشی، از سازوکارهای حمایتی مختلف نظیر ایجاد مراکز فعالیت به‌صورت متمرکز، پرداخت تسهیلات در راستای توانمندسازی، ارائه دوره‌های آموزش مهارت جهت یادگیری فنون مختلف برای فعالیت در مشاغل فنی و تخصصی و اصلاح برخی قوانین و مقررات حوزه کار استفاده می‌کنند.»
او ادامه داد: «همچنین همکاری تمامی دستگاه‌های مرتبط با فضای کسب‌وکار، استفاده از ظرفیت‌های مختلف و بازارپایی برای فروش محصولات تولیدی شاغلان حوزه غیررسمی به‌ویژه دستفروشان از دیگر راهکارهای اجراشده در کشورهای مختلف به‌منظور ساماندهی این حوزه محسوب می‌شود.»

راهکار تأمین مالی

شوکت با اشاره به راهکارهای تأمین مالی برای تزریق به حوزه ساماندهی مشاغل غیررسمی، بیان کرد: «در برخی کشورها درصد قابل توجهی از تراکنش‌های بانکی، مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر درآمد و روش‌های دیگر مرتبط با حوزه‌های درآمدی شناسایی شده و در اختیار صندوق‌های بیمه‌ای قرار می‌گیرد. صندوق‌ها از این فرصت برای توسعه و تعمیم بیمه‌های اجتماعی همه اقشار به‌ویژه پوشش بیمه‌ای شاغلان غیررسمی نظیر دستفروشان استفاده می‌کنند.»
او اضافه کرد: «در واقع این کشورها با بهره‌مندی از سازوکارهای گوناگون تأمین منابع مالی، به‌صورت هم‌زمان تقویت بیمه‌های

۷

atiyeno.ir

یادداشت

مشاغل غیر رسمی در انتظار

پوشش بیمه‌ای

فعالیت در حوزه اقتصاد غیرمولد و مشاغل غیررسمی، عملاً اشتغال موقت و کوتاه‌مدت را برای کارجویان به‌همراه می‌آورد. در چنین شرایطی نمی‌توان پایداری اشتغال را انتظار داشت؛ به عبارتی فضای کسب‌وکار غیررسمی و گسترش فعالیت در این عرصه، تأثیرات منفی بر بازار کار دارد.

سهم بالای فعالیت‌های حوزه خدمات و بستر اقتصاد غیرمولد شکل گرفته در این بخش می‌تواند علاوه بر ایجاد اختلال در حوزه امنیت شغلی، گسترش چالش‌های مرتبط با فعالیت مشاغل غیررسمی و تبعات ناشی از آن را موجب شود. این وضعیت، موضوعاتی نظیر فرار بیمه‌ای، عدم پرداخت کامل مزایای قانونی اشتغال، کاهش بهره‌وری تولید و نیروی کار و تأثیرات منفی دیگر بر بازار تولید را به دنبال خواهد داشت.

داده‌های آماری حاکی از وجود سهم ۳ درصدی اقتصاد غیرمولد از مجموع اشتغال کشور است. در حالی که امروز صرفاً ۲۷ درصد مشاغل کشور بر مبنای تولید فعالند، طی دهه‌های گذشته سهم بیشتر اقتصاد و اشتغال به‌شکل بسترهای مولد در کشور فعال بود. اکنون اما شرایط به‌گونه دیگری رقم خورده و مشاغل غیررسمی با کارکرد غیرمولد در بازار کار فعالیت چشمگیر دارند؛ این مهم در مشاغلی مانند دستفروشی و کارگاه‌های زیرزمینی کاملاً محسوس است.

هدایت عمده سرمایه‌ها به سمت اشتغال مولد را می‌توان محصول نسبت بالای اقتصاد غیرمولد در مقایسه با فعالیت‌های تولیدی دانست. وجود این رویه طبیعتاً گسترش تولید، بهبود وضعیت کسب‌وکار و اشتغال را در پی نخواهد داشت. همچنین ضعف توانمندی نیروی کار در ارتباط با دستمزد و قدرت خرید را می‌توان از دیگر تبعات اقتصاد غیررسمی و به‌دور از فضای تولید محسوب کرد.

ساختارهای کلی اقتصادی را باید یکی از دلایل مهم و تأثیرگذار در نبود رونق حوزه‌های مرتبط با تولید به‌شمار آورد. نکته مهم اینکه به‌صورت بنیادین، تولیدمحوری در اقتصاد کشور غالب نیست و با توجه به ویژگی‌های این ساختار اقتصادی، نمی‌توان برای آن عنوان «مولد» را به کار برد؛ البته با استناد به شاخص‌های موجود در اقتصاد و ظرفیت‌های بالقوه آن، امکان بهبود وضعیت اشتغال در حوزه‌های غیررسمی و تقویت شاخص‌های مرتبط با تولید و اشتغال نیز وجود دارد.

براساس داده‌های آماری در حال حاضر تعداد قابل توجهی فرار بیمه‌ای در عرصه اشتغال و اقتصاد غیرمولد دیده می‌شود. با توجه به تأثیرات منفی این مهم در راستای تأمین منابع سازمان تأمین اجتماعی، ساماندهی اشتغال غیررسمی، ایجاد شرایط برای پوشش بیمه‌ای و بهره‌مندی شاغلان این حوزه از مزایای قانون کار می‌تواند به تقویت فضای کار و تولید و پایداری منابع سازمانی نظیر تأمین اجتماعی منجر شود.

آمارها همچنین حکایت از ثبت نزدیک به صفر فرار بیمه‌ای در اقتصاد و اشتغال مولد دارد. این در شرایطی است که میزان فرار بیمه‌ای در اقتصاد و اشتغال غیررسمی و غیرمولد سهم ۶۰ درصدی را نشان می‌دهد. مقایسه مذکور به این معنی است که شاغلان غیررسمی در شرایط عدم بهره‌مندی از حقوق قانونی اشتغال، در زمینه پوشش بیمه‌ای نیز از سوی کارفرمایان با چالش مواجه‌اند.
در مجموعه فضای سازماندهی شده اشتغال و تولید در قالب کسب‌وکار رسمی، پایداری اشتغال در همه زمینه‌ها و ماندگاری صندوق‌های بیمه‌ای با ایفای تعهدات در قبال جامعه تحت‌پوشش و جذب شاغلان غیررسمی ارتباط مستقیم وجود دارد.

به هر میزان که در ابعاد گسترده‌تری فضای فعالیت در حوزه کسب‌وکار و اقتصاد رسمی وجود داشته باشد، به همان اندازه بهبود فضای کار و تولید، کاهش فرار بیمه‌ای، پوشش بیمه‌ای شاغلان غیررسمی، رشد منابع و پایداری صندوق‌های بیمه‌ای را در پی دارد. در مجموع پایداری اشتغال (به‌ویژه در ارتباط با شاغلان بخش غیررسمی اقتصاد) علاوه بر موارد اشاره شده، بهره‌وری در چارچوب ثبات اقتصاد و اشتغال را محقق می‌کند.